

## MAIRONIS IR *MAIRONIAI*, *MAIRONIŠKIAI*

---

ESMINIAI ŽODŽIAI: vietovardis, slapyvardis, asmenvardis.

---

Šiomet minime mūsų tautos dainiaus kunigo Jono Mačiulio–Maironio (1862–1932) 150-ąsias gimimo metines. Slapyvardis *Maironis*, įsitvirtinęs žmonių sąmonėje<sup>1</sup>, vis dar galutinai neišaiškintas. Dabar palaikomos dvi versijos. Ankstesnioji, iškelta literatūrologės Vandos Zaborskaitės: „Pseudonimas sietinas su Maironiškių kaimu, kuriame gyveno jo dėdė, taip pat Mačiulis. Be to, netoli poeto tėviškės buvo dar *Maironių* kaimas“ (Zaborskaitė 1968: 94). Antrajame monografijos *Maironis* leidime V. Zaborskaitė minėtąją citatą papildė pastaba – informacija, kurią jai suteikęs žurnalistas, rašytojas Valentinas Gustainis (1896–1971): „Greičiau kaip kuriozas nurodytinas Maironio bendravardis XVI a. Italijoje: Preclarissima... scripta... Francisci de Mayronis [...]“ (Zaborskaitė 1987: 83). Prieš trisdešimtį metų apie asmenį, pavarde *Maironis*, gana įtakingamai svarstyta Bernardo Brazdžionio (1907–2002): Mayronis gyvenęs XIII–XIV a., gimęs apie 1280 m. Prancūzijoje *Mayrones* vietovėje, teologijos ir filosofijos daktaras, parašęs gausybę teologinių-filosofinių traktatų, „kūrybingam teologijos studentui J. Mačiuliui bus palikęs neišdildomą įspūdį tiek savo asmenybe, tiek savo vardu“ (Brazdžionis 1992: 99). Slapyvardžių specialistai aiškina, jog tikri vardai, kitų asmenų naudojami kaip slapyvardžiai, „nėra atsitiktiniai, o pasirinkti vadovaujantis tam tikrais idėjiniais bei estetiniais motyvais, atlieka svarbią funkciją kūrėjo saviraiškoje (Mačiulis 2008: 63). Lietuviškų slapy-

---

<sup>1</sup> Mokslininkė dr. Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė 2008 m. Girdiškėje, Šilalės rajone, paprašiusi papasakoti apylinkės senbuvius apie parapijoje daugiau nei du dešimtmečius klebonavusį ir mažame bažnytkaimyje statydinusį didžiulę bažnyčią Juozapą Čerkeliauską (1857–1926), religinių raštų autorių, pasirašinėjusį slapyvardžiu Mainionis: „Įdomi detalė: dviejų slapyvardžių – Mainionis ir Maironis – sąskambis ir visuotinis antrojo populiarumas lėmė tai, kad liaudiškoje atmintyje J. Čerkeliauskas tapo Maironiu... (Yra Šidlavuo parašyta: Čerkeliauskis, Girdiškės bažnyčias statytuojas, Mairuonis)“ (Ivanauskaitė-Šeibutienė 2010: 119).

vardžių sąvade rašoma: „Populiariausi ir garsiausi lietuviškieji slapyvardžiai sudaryti remiantis Lietuvos regionų (ŽEMAITĖ, AUKŠTAITĖ), vietovių, dažniausiai gimtinių (MAIRONIS, LINKUVIS, KLAIPĖDIŠKIS) [...], pavadinimais“ (Mačiulis 2004: xlvii). Turėdamas galvoje, kad galimi abu pseudonimo *Maironis* kilmės aiškinimai, naujausiame slapyvardžių žodyne J. Mačiulis yra pridėjęs komentarą: „*Pastaba*. Visuotinai pripažinta įžymiosios liet. lit-ros istorijos tyrinėtojos Vandos Zaborskaitės (1922–2011) nuomonė apie Maironio slapyv. kilmę. Nors mokslininkė B. Brazdžionio nuomonė<sup>2</sup> vadina kurioziška, leistina manyti, jog jos ir poeto aiškinimai, galimas dalykas, papildė vienas kitą“ (Mačiulis 2011: 307).

Šiuo rašiniu nesiekiama aiškintis slapyvardžio *Mairónis* kilmės. Dėmesys sutelkiamas ties vietovardžiu *Mairóniai* „kaimas Kelmės rajone“, kurį tenka redaguoti rašomame *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne* (BŽ). Regis, kad pakeliui darosi aiškesnis ir pats (pamatinis?) žodis *Mairónis*.

*Vietovardžių žodyne* (VŽ) nurodyti trys kaimai su pavadinimu *Mairóniai*: be minėtojo Kelmės rajone, tokie dar yra Joniškio ir Zarasų rajonuose (VŽ 2002). Pastarieji du į BŽ neįtraukti, matyt, pasirinktas esąs svarbesnis, siejamas su Maironiu.

Beieškant žodžiui *Mairóniai* iliustracijos arčiausiai po ranka esančioje internetinėje *Vikipedijoje*, reikšminga pasirodė ši informacija: „Išparceliavus dvarą apie 1927 m. ėmė kurtis kaimas, iki 1933 m. kaimas vadintas *Saudininkais* (pervadintas 1932 m. mirusio poeto Maironio garbei)“. Perfrazuotą sakinį vienu gąistu norėjosi ir įrašyti. Tačiau *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, pateikusi tikrai Kelmės rajono *Mairónius*, sąsają su poeto slapyvardžiu nenurodo (VLE 2008: 49–50). Tad kaip yra su V. Zaborskaitės minimu Maironių kaimu, – ar andainykštis ir dabartinis yra tas pats?

Maironio gyvenamuoju laiku, 1923 metais, buvo vykdomas pirmasis visuotinis Lietuvos gyventojų surašymas. Duomenų pagrindu buvo parengtas ir 1925 metais išleistas *Lietuvos apgyventų vietų vardų registras* (LAV 1925). Nustebino, kad jame *Maironių* (nė *Maironiškių*) kaimų neįregistruota. Atrodytų neįtikėtina, kad gyvenančio ir jau legenda tapusio poeto gimtinės artimos apylinkės surašytojų būtų buvusios aplenktos. (Juoba kad:

<sup>2</sup> Šią pastabą tenka daryti dėl to, kad monografijoje V. Zaborskaitės minimas ne B. Brazdžionis, o V. Gustainis, parodęs jai informaciją apie XVI a. italą, pavarde Maironis. B. Brazdžionis kalba turbūt apie tą patį italų kilmės Mayronį, gyvenusį XIII–XIV a. Italą, žinomą viduramžių filosofą Franciscus de Mayronis, nurodo ir Antanas Vaičiulaitis straipsnyje „Maironis enciklopedijose ir leksikonuose“, paskelbtame 1983 m. *Aidų* ketvirtajame numeryje (Vaičiulaitis 1990: 255–258).

„[1922 m.] dar esant gyvam Maironiui, Kauno gatvė miesto centre pavadinta jo vardu. Taip pat Maironio vardu gatvės pavadintos Garliavoje, Raudondvaryje.“ (*Žymūs Kauno žmonės: atminimo įamžinimas. Maironis*. Elektroninis žinynas).

Kol neturime išleisto viso *Lietuvos vietovardžių žodyno*, rūpimos informacijos ieškome Lietuvių kalbos institute sukaupuose Vardyno fonduose<sup>3</sup>.

Abėcėlinės vietovardžių, surinktų iš gyvosios kalbos, kartotekos (VGK) lapelyje, datuojamame 1935 m., parašyta: „Maironiai k. Kelmės v. Raseinių a. Kaimas vardą gavęs nuo poeto Maironio.“ Kitoje pusėje paaiškinta: „Maironiai. Maironių kaimas susidarė po Didžiojo karo, kai buvo Juozapavos dvaras ir Saudininkų kaimas einant Žemės Reformos Įstatymu išparceliuoti.“ Pažymėta santrumpa *ank.*, rodančia, kad atsakymas pateiktas pagal specialiai parengtą vietovardžių užrašymo, atlikto 1935–1937 m., anketą (Vanagas 2008: XV). Antras kaimas *Maironių* vardu vietovardžių gyvosios kalbos kartotekoje paliudytas pateikėjo J. Verbušaičio 1978 m. kaip Joniškio rajono Pociūnų apylinkėje esantis kaimas: „po burž. žemės reformos“; pervadintas iš buvusio Jakiškių dvaro. Tik šio rajono *Maironiai* pateko į 1959 metų *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio padalinimo* žinyną (LATP 1959). Vienkiemis, vadintas forma *Maironys*, Zarasų apskrities Imbrado valsčiuje žinomas iš 1935 m. Vietovardžių užrašymo anketos. Kaimai, pavadinti *Mairóniais*, Joniškio, Kelmės, Zarasų rajonuose yra užfiksuoti *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo* žinyne (LATS 1972: 59, 111, 364). Taigi gyventojų apklausų duomenimis, *Mairónių* vardas kaimams buvo suteiktas vykdant Žemės reformos įstatymą, peradministravus buvusius dvarus.

Istorinių vietovardžių, renkamų iš spausdintų šaltinių ir rankraščių, kartotekos duomenys (IVK) patvirtina gyventojų liudijimus. Vietovardis *Mairóniai* nėra senas istorinis vardas. 1927 m. birželio 22 d. biuletenio *Vyriausybės Žinios* 254 numeryje pranešama: „Žemės reformos valdyba, vaduodamasi Žemės reformos įstatymo § 70<sup>1</sup> (Vyr. Žin. Nr. 200, eil. 1351), skelbia Žemės Ūkio ir Vidaus Reikalų Ministerių patvirtintus išparceliuotų dvarų pavadinimų pakeitimus kaimais.“ (Vyr. Žin. 1927: 254, 2). Šiame numeryje (p. 5) įvardytas Maironių kaimas, tokį pavadinimą gaunąs vietoj Gaidiškių dvaro, buvusio Ežerėnų<sup>4</sup> apskrityje Imbrado valsčiuje. Tų pačių

<sup>3</sup> Dėkoju Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriaus darbuotojai Daliai Sviderskienei, pagalbėjusiai atlikti paiešką vietovardžių kartotekose.

<sup>4</sup> *Ežerėnais* miestas vadintas 1919–1929 m. vietoj 1836 m. caro įsakymu perkrikštyto *Novo-aleksandrovsko* iš buvusio istorinio sėliško vardo *Zarasai* (Vanagas 1996: 259–297).

metų *Vyriausybės Žinių* liepos 5 d. 255 numeryje, remiantis tuo pačiu pagrindu, informuojama apie tai, kad Juozapavos dvaras, Saudininkų palivarkas ir Saudininkų kaimas su sklypu *Barsukinė* pervadinami *Maironių* kaimu (Vyr. Žin. 1927: 255, 5). Lapkričio 22 d. 262 numeryje taip pat Žemės reformos įstatymo pagrindu Rautenzijos dvaro sklypas Nr. 57 Ežerėnų apskrities Paupinės valsčiuje priskirtas prie Maironių kaimo [Imbrado valsčiuje] (Vyr. Žin. 1927: 262, 6). Po visų išvardytų pavadinimų pakeitimais pasirašė Žemės reformos valdybos valdytojas Jokūbas Stanišauskas. Trumpuose informaciniuose pranešimuose nepaaiškinta, dėl ko aniedu kaimai buvo pavadinti *Maironiais* dabartiniuose Kelmės ir Zarasų rajonuose.

Beieškant *Maironiškių* aptikta vietovė *Maironiškis*. Ji lengvai identifikuojama pagal IVK nuorodą į *Vyriausybės Žinių* 1929 m. vasario 18 d. Nr. 292, kuriame išvardyti išparceliuotų dvarų pavadinimų pakeitimai: senasis dvaro pavadinimas *Šakių palivarkas* Kauno apskrities Lapių valsčiuje keičiamas naujuoju – *Maironiškio palivarku* (Vyr. Žin. 1929: 292, 27).

Apie *Maironiškį* yra rašęs Juozas Tumas-Vaižgantas (1869–1933). Straipsnyje, paskelbtame netrukus po Maironio mirties, jis pasakojo, kaip Maironis, būdamas Kauno kunigų seminarijos rektoriumi, seminarijai priklausiusiame Šakių palivarke, už penkių kilometrų nuo Neries, rūpinęsis suteikti auklėtiniais „visus kultūrinius patogumus“. Tuo tikslu 1929–1931 metais buvę griaujami ir perstatomi senieji pastatai, o naujuose korpusuose įrengti bendrabučiai, biblioteka per du aukštus, susirinkimų salė. „Jei [auklėtiniai] žinotų, kuriomis sąlygomis mes ten pat mokėmės, kas dieną poterėlį sukalbėtų už a. a. taupų buvusį savo rektorių Maironį. Dabar jam teatsilyginta Šakių palivarką praminus – Maironiškiu.“ (Tumas-Vaižgantas 1933: 239)<sup>5</sup>.

Įspūdžiais ir atradimais dalijasi Aldona Ruseckaitė, Maironio lietuvių literatūros muziejaus Kaune direktorė, poeto gyvenimo ir kūrybos žinovė: „Dirbdama archyvuose, knebinėdamasi po dokumentus, užtikau pavadinimą „Maironiškis“. Jį buvau radusi Vaižganto prisiminimuose, bet nieko konkretaus – niekaip nesupratau, kur jis galėjęs būti, nepavyko pagriebti siūlo galo. Ir štai Lietuvos valstybiniame istorijos archyve radau visą pluoštą dokumentų, iš kurių aišku, kad 1928 m. rudenį išeina Žemės reformos

<sup>5</sup> Beje, pirmasis vietovardžius iš gyvosios kalbos pradėjo rinkti ir parengė jų užrašymo instrukciją Juozas Tumas-Vaižgantas (Vanagas 2008: XIII). Lietuvos valdžia pagerbė ir Vaižgantą: Juozapavos dvarą Ežerėnų apskrities Imbrado valsčiuje, Kompačiznos dvarą Šiaulių apskrities Linkuvos valsčiuje pavadino Vaižgantų kaimais (*Vyriausybės Žinios*, 1927 m. birželio 22 d. Nr. 254); IVK nėra duomenų, liudijančių, kad *Vaižgantai* būtų istorinis vietovardis.

valdybos nutarimas Nr. 3960: „Kauno apskrities Lapių valsčiaus Šakių palivarką pavadinti „Maironiškio“ palivarku“. Realybėje nebuvo lengva jį surasti. Jokios oficialios informacijos. Tačiau vieną šeštadienį, sukant ratus aplink Kauną, nuklystant vis į šoną, galop pavyko pakliūti į „Maironiškį“. [...] „Maironiškio“ erdvėje, didžiuliame kieme, galbūt reiktų šimet surengti kokią akciją, kad ir vietiniai sužinotų informaciją. Paštininkė pasakė, jog pastatai priklausę Kunigų seminarijai, bet kad „Maironiškis“ – negirdėjusi... Juk viskas taip arti – Sargėnų pašonėje.“ (Ruseckaitė 2012).

Kauniečiai dar ir dabar važinėja *Maironiškių* gatve buvusiam Maironiškių mikrorajone, dabartiniuose Šilainiuose. Yra išlikusios Maironiškių kapinės. Atsakymą dėl pavadinimų vėl randame vietovardžių gyvosios kalbos kartotekoje: „Mairóniškių kaimas, esantis vakarinėje Kauno priemiesčio dalyje. Šis kaimas susikūrė apie 1926–27 m. išdalinus kumečiams Linkuvos dvaro žemes. Pavadinimas duotas pagerbiant poetą Maironį.“ *Maironiškiai* yra užregistruoti tik viename žinyne (LATP 1959: 157): kaimas priklausęs Kauno apskrities Užliedžių apylinkei už aštuonių kilometrų nuo apylinkės centro Romainių. Vėliau vietos administracinė priklausomybė – nuo kaimo iki mikrorajono – keitėsi.

Tačiau kyla klausimas, ar buvo Maironiškių kaimas netoli poeto tėviškės? Įrašą aptinkame Kazimiero Būgos *Nomina propria* – tikrinių vardų kartotekoje, lapelyje, rašytame ne paties mokslininko ranka: „Mairóniškiei sd. Betyg. A. Urb. A. V.“ Santrumpos *sd.* reiškia sodžius, *Betyg.* – Betygala, kitos kol kas neišaiškintos. Betygalos kaimas yra tos pačios Maironio aplinkos: už aštuonių kilometrų nuo Betygalos – Pasandravys (Kviklys 1958: 556). Maironio „tėvai, seneliai ir prosenoliai buvo Betygalos apylinkių gyventojai“ (Zaborskaitė 1987: 7). Maironis ten lankydavosi.

Nepakanka duomenų lokalizuoti vietovę netoli Betygalos, galėjusią būti vadinama *Mairóniškais*. Kiek atokiau nuo jos, maždaug už trisdešimties kilometrų, Kėdainių rajono Pajieslio apylinkėje yra kaimas *Meiróniškiei* ir *Meironiškėliai*. Šių dviejų vietovardžių Maironio biografijose neteko aptikti. Neatmestina, kad Būgos kartotekos *Mairóniškiei* yra istorinio žemėvardžio *Meiróniškiei* sakytinis variantas, vėlgi skambesiu sietas su didžiojo poeto slapyvardžiu...

Vardyno skyriaus mokslininkai *Lietuvos vietovardžių žodyne* profesionaliai paaiškins *Mairónių*, *Maironiškių* kaimų etimologiją. Pašalaičio žvilgsniu peržiūrėjus prieinamą medžiagą atrodo, jog tie kaimai buvo pavadinti Maironio garbei. Tai, kad 1927 m. vyriausybės potvarkiu Raseinių apskrities

Kelmės valsčiaus Saudininkų bažnytkaimis pradėtas vadinti *Maironiais*, neprieštarauja ir V. Zaborskaitės žiniai apie netoliese, už keliolikos kilometrų, esančią Maironio gimtinę – Pasandravio dvarelį. Šis ekspromtinis tyrimas prieštarauja vyraujančiai *Maironio* slapyvardžio kildinimo versijai iš vietovardžio: kunigas, poetas Jonas Mačiulis dar pirmaisiais studijų metais Petrapilio dvasinėje akademijoje 1888–1890 m. panorėjo vadintis Maironiu, įkvėptas viduramžių teologijos ir filosofijos daktaro Maironio, jo veikalo. 1891 m. pasirašė *Maironiu* po eilėraščiu „Ne teip senovės žmonės gyveno“ (Brazdžionis 1992: 99). Tais metais vietovių *Mairóniai*, *Mairónišiai* Lietuvoje tiesiog nebuvo.

## ŠALTINIAI

- VGK: Vietovardžių, užrašytų iš gyvosios kalbos, kartoteka. Saugoma Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriuje.
- IVK: Vietovardžių, užrašytų iš istorijos šaltinių, kartoteka. Saugoma Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriuje.
- Kazimiero Būgos kartoteka *Nomina propria*. Saugoma Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriuje.
- LAV 1925: *Lietuvos apgyventos vietos*, Kaunas.
- LATP 1959: *Lietuvos TSR administracinis-teritorinis padalinimas*, Vilnius.
- LATS 1972: *Lietuvos TSR administracinio teritorinio suskirstymo žinynas 1*, Vilnius.
- Vyr. Žin. 1927: *Vyriausybės žinios*, Nr. 254, 255, 262, Kaunas.
- Vyr. Žin. 1929: *Vyriausybės žinios*, Nr. 292, Kaunas.

## LITERATŪRA

- Brazdžionis B. 1992: Nuo Zvalionio iki Maironio. – *Kultūros barai* 9/10. [Perspausdinta iš *Aidai*, 1982, 5.]
- Ivanauskaitė-Šeibutienė V. 2010: Ažuolai Girdiškės bažnyčioje, arba netradiciniai altoriai tradiciniuose žemaičių pasakojimuose. – *Ažuolas folklore ir kultūroje*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Kviklys B. 1968: *Mūsų Lietuva* 4, Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla.
- Mačiulis J. 2004: Lietuviškieji slapyvardžiai, jų ypatybės ir egzistavimo priežastys. – *Lietuviškieji slapyvardžiai: lietuviškos spaudos iki 1990 m. slapyvardžių sąvadas* 1, 2. Sudarė ir parengė J. Mačiulis. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

- Mačiulis J. 2008: Lietuviškieji slapyvardžiai, jų ypatybės ir egzistavimo priežastys. – *Apie lietuviškuosius slapyvardžius*, Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.
- Mačiulis J. 2011: *Lietuviškųjų slapyvardžių aiškinamasis žodynas*, Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.
- Ruseckaitė A. 2012: Antrasis laiškas – ko, ašarėlė, ko tu per skruostą... – *Nemunas*, 22–23.
- Tumas-Vaižgantas J. 1933: Maironis – statytojas. – *Vaižganto raštai* 19, Kaunas.
- Vaičiulaitis A. 1990: Maironis enciklopedijose ir leksikonuose. – *Literatūra ir kalba* 21, Vilnius: Vaga. [Perspausdinta iš *Aidai*, 1983, 4.]
- Vanagas A. 1996: *Lietuvos miestų vardai*. Parengė V. Maciejauskienė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Vanagas A. 2008: Įvadas. – *Lietuvos vietovardžių žodynas 1: A–B*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- VLE 2008: *Visuotinė lietuvių enciklopedija* 14, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- VŽ 2002: *Vietovardžių žodynas*. Parengė A. Pupkis, M. Razmukaitė, R. Miliūnaitė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. Prieiga per internetą: <<http://vietovardžiai.lki.lt>>.
- Zaborskaitė V. 1968: *Maironis*, Vilnius: Vaga.
- Zaborskaitė V. 1987: *Maironis*. Antras leidimas, Vilnius: Vaga.
- Žymūs Kauno žmonės: atminimo įamžinimas. *Maironis*. Elektroninis žinynas. Prieiga per internetą: <<http://atminimas.kvb.lt>>.

Gauta 2012 11 06

## MAIRONIS AND MAIRONIAI, MAIRONIŠKIAI

### S u m m a r y

The data from the card files of the Onomastics department at the Institute of the Lithuanian language shows that the place names *Maironiai*, *Maironiškiai* and *Maironiškis* are not old Lithuanian names. In 1927 place names *Maironiai* and *Maironiškiai* were given to villages in present-day regions of Joniškis, Kelmė and Zarasai when implementing the Land Reform Law (*Žemės reformos įstatymas*) parcelling out the land of big estates. Šakių palivarkas (Šakiai folwark) in Lapės rural district in Kaunas county which belonged to Kaunas seminary was renamed as *Maironiškio palivarkas* (Maironiškis folwark) in 1928 in honour of Maironis who at that time was a rector of the seminary. As can be seen from the question-

naires of place name registration dating from 1935–1937, respondents recall that new place names were created in honour of the poet Maironis. There is a parallel with another case in 1927 when the Lithuanian authorities took a decision to give the name *Vaižgantai* to two villages in honour of the Lithuanian writer Juozas Tumas-Vaižgantas, who was not related to these places.

The analysis of place names shows that the priest and poet Jonas Mačiulis, who signed his poem „Ne teip senovės žmonės gyveno“ (published in 1891) as *Maironis* for the first time could not have created his pseudonym on the basis of the Lithuanian place name as some researchers suggest. The most probable explanation could be Bernardas Brazdžionis's version that the young poet had the idea to use the surname of the philosopher from the Middle Ages Franciscus de Mayronis as his pseudonym when he studied his works in Saint Petersburg Imperial Roman Catholic Theological academy during his first years of studies in 1888–1890.

---

**KEYWORDS:** toponym, pseudonym, personal name.

---

ONA KAŽUKAUSKAITĖ  
Lietuvių kalbos institutas  
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius  
*onaka@lki.lt*